

MARTIN SIXSMITH

PHILOMENA

DE HART-
VERSCHEURENDE
ZOEKTOCHT NAAR
HAAR GESTOLEN
KIND

WAARGEBEURD

MARTIN SIXSMITH

Philomena

De hartverscheurende zoektocht
naar haar gestolen kind

Uitgegeven door Xander Uitgevers BV
Hamerstraat 3, 1021 JT Amsterdam

www.xanderuitgevers.nl

Oorspronkelijke titel: *The Lost Child of Philomena Lee*

Oorspronkelijke uitgever: Pan Macmillan

Vertaling: Catalien en Willem van Paassen

Omslagontwerp: Studio Marlies Visser

Auteursfoto: Classic Arts Productions Ltd

Zetwerk: Michiel Niesen/ZetProducties

Copyright © 2009 Martin Sixsmith

Copyright voorwoord © 2013 Judy Dench

Copyright © 2014 voor de Nederlandse taal:

Xander Uitgevers BV, Amsterdam

Eerste druk 2014

ISBN 978 94 0160 215 0 / NUR 402

Alle rechten voorbehouden.

Het gedicht 'Drinklied' van W.B. Yeats op p. 383-384 is afkomstig uit *Tuin van Eros* (Amsterdam, 1932) en naar het Nederlands vertaald door Jan Engelman.

De uitgever heeft getracht alle rechthebbenden te traceren. Mocht u desondanks menen rechten te kunnen uitoefenen, dan kunt u contact opnemen met de uitgever. Niets uit deze uitgave mag openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

VOORWOORD

Philomena is het uitzonderlijke verhaal over een uitzonderlijke vrouw. Philomena Lee was een naïeve tiener wier enige zonde was ongehuwd zwanger te worden. Ze werd ‘opgeborgen’ in een klooster door een Ierse samenleving die werd overheerst door de rooms-katholieke kerk en bracht een prachtig jongetje ter wereld. Drie jaar lang zorgde ze voor de kleine Anthony, terwijl zij tegelijkertijd werkte in de wasserij van de kloostergemeenschap. Toen werd Philomena, net als duizenden andere ‘gevallen vrouwen’, gedwongen haar kind af te staan als voorwaarde voor haar vrijlating uit een situatie die bijna neerkwam op slavernij. Dit was het lot van veel jonge moeders met onwettige kinderen in het Ierland van de jaren vijftig. De Ierse regering heeft nog maar kort geleden haar verontschuldigingen aangeboden voor het helse leven dat hun werd aangedaan. Maar Philomena’s verhaal is bijzonder. Dit boek, en de film die erop is gebaseerd, vertelt het verhaal van haar decennia durende zoektocht naar haar verloren zoon. Het schildert haar onzekerheid, hoop en momenten van wanhoop. En tot slot toont het een opmerkelijk mens met een verbijsterende vastberadenheid en werkelijk nederig stemmende bereidheid tot vergeving. Ik vind het verbijsterend dat Philomena zelfs na alles wat haar is aangedaan haar sterke religieuze overtuiging heeft kunnen behouden. Ze heeft twijfels en spreekt heel openlijk over haar ervaringen, maar haar geloof is onwrikbaar, net zo sterk als het altijd geweest is.

Toen ik werd gevraagd voor de rol van Philomena in Stephen Frears’ prachtige film, moest ik terugdenken aan mijn eigen Ierse erfenis. Mijn moeder was een Ierse, geboren in Dublin, en haar hele familie was Iers. Mijn vader kwam uit Dorset, maar hij verhuisde op zijn derde met zijn ouders naar Ierland. Hij groeide op in Dublin en hij studeerde aan Trinity College, net als al mijn neven en nichten.

Mijn moeder kreeg een methodistische opvoeding maar zat op een

katholieke school en ik weet dat ze dierbare herinneringen had aan sommige nonnen. Ze erkenden haar geloof en stelden haar vrij van katholieke gebeden en waren zo lief om haar in plaats daarvan beelden te laten afstoffen. Mijn moeder zei altijd dat zij de plezierige plicht had om 'de maagd Maria schoon te houden'.

Het deed me dus genoeg dat Martin Sixsmiths boek en Frears' film de zaken niet te eenvoudig voorstellen en dat de rooms-katholieke kerk er bij hen niet uitsluitend slecht op staat. De rol van de kerk wordt, volkomen terecht, onderzocht, maar wat er gebeurde wordt niet gekarikaturiseerd. Dit was een andere tijd. Het was een afschuwelijk systeem. Maar veel van de nonnen zelf waren vriendelijk en niet alle meisjes die ze onder hun hoede hadden, werden wreed behandeld.

Net als de meeste Ieren in de jaren vijftig en zestig was mijn familie zich er niet van bewust dat dit soort dingen gebeurde in Ierland. Maar Philomena was bepaald geen geïsoleerd geval. Talloze moeders en kinderen werden uit elkaar gerukt, en velen van hen zijn nog altijd naar elkaar op zoek, zelfs nu nog. Dat is verschrikkelijk en heel erg schokkend. Daarom hoop ik dat Philomena's heroïsche zoektocht en haar moed om haar verhaal te laten vertellen een troost zal zijn voor al diegenen die een vergelijkbaar lot hebben ondergaan.

Bij het maken van de film was ik me bewust van de maar al te echte verantwoordelijkheid een levende persoon te spelen, en dat drukte zwaar op me. Ik had heel sterk het gevoel dat ik me ophield in het personage van Philomena. Dat was een enorme uitdaging, maar het was geweldig dat ik met Philomena zelf kon praten; zij was er als vraagbaak als ik haar nodig had. Dat stelde me in staat om de essentie van de rol te begrijpen op een manier die niet mogelijk was toen ik Elizabeth I of Iris Murdoch speelde, die allebei al lang dood waren. Het was ook heel dankbaar sommige scènes met Philomena naast me te bekijken, met haar hand op mijn schouder. Ik was me heel sterk bewust van haar reacties op de film en ik bekeek haar heel goed toen de jonge acteur die haar verloren zoontje speelt voor het eerst in beeld kwam.

Mijn diepste wens was dat de film haar en ook het boek van Martin

Sixsmith recht zou doen. Ik heb al vele keren met Stephen Frears als regisseur gewerkt en ik wist dat we in goede handen waren. Hij heeft zijn uiterste best gedaan om dicht bij Philomena's verhaal én bij Martins boek te blijven. Ik ben zo ontzettend blij dat ik het heb gedaan. En ik hoop dat Philomena net zo tevreden zal zijn met wat we van haar levensverhaal hebben gemaakt.

Dame Judi Dench, 2013

PROLOOG

Het jaar 2004 was begonnen. Het werd laat en ik overwoog om te vertrekken – het feest was mat en ik was moe – maar iemand tikte me op mijn schouder. De onbekende was ongeveer 45 jaar en een beetje tipsy. Ze vertelde me dat ze de vrouw was van de broer van een gemeenschappelijke vriend, maar ze was niet van plan om dat nog lang te blijven. Ik glimlachte beleefd. Ze legde haar hand op mijn arm en zei dat ze iets had dat me mogelijk interesseerde.

‘Jij bent toch een journalist?’ vroeg ze me.

‘Vroeger wel.’

‘Je kunt dingen uitzoeken, toch?’

‘Dat hangt ervan af waar het om gaat.’

‘Ga praten met een vriendin van me. Ze zit met een raadsel dat je voor haar moet oplossen.’

Het intrigeerde me genoeg om die vriendin te ontmoeten in het café van de British Library – een financieel administrateur van eind dertig, chic gekleed, met helblauwe ogen en gitzwart haar. Ze kampte met een familiegeheim. Haar moeder, Philomena, had met kerst te veel sherry gedronken en was in tranen uitgebarsten. Ze had haar gezin een geheim moeten verklappen, een geheim dat ze vijftig jaar voor zich had gehouden...

Wil niet iedereen dolgraag detective zijn? Dat gesprek in de British Library was het begin van een zoektocht die vijf jaar duurde en mij van Londen naar Ierland en de Verenigde Staten bracht. Nu is mijn bureau bezaaid met oude foto's, brieven en dagboeken, het gehaaste, angstige krabbeltje van een verlangende huisvrouw, betraande handtekeningen op treurige documenten en de afbeelding van een verloren jongentje in een blauwe trui met een tinnen speelgoedvliegtuigje...

Alles wat hierna in dit boek geschreven staat, is waar gebeurd of naar mijn beste vermogen gereconstrueerd. Er moesten aanwijzingen gevonden worden en er was geen gebrek aan bewijsmateriaal. Sommige hoofdrolspelers in het verhaal hielden een dagboek bij of lieten uitvoerige correspondentie na. Verscheidenen van hen leven nog en waren bereid met me te spreken; anderen hadden hun versie van de gebeurtenissen aan vrienden verteld. Gaten zijn opgevuld, personages zijn geëxtrapoleerd en naar sommige gebeurtenissen is gegist. Maar daar draait het toch om bij detectivewerk?

DEEL I

1

ZATERDAG 5 JULI 1952; SEAN ROSS ABBEY, ROSCREA,
GRAAFSCHAP TIPPERARY, IERLAND

Zuster Annunciata vervloekte de elektrische verlichting. Als het onweerde, flikkerde het altijd zo vreselijk dat je er nog minder aan had dan aan de oude paraffinelampen. En vanavond hadden ze juist zo veel mogelijk licht nodig. Ze probeerde een drafsje maar haar voeten bleven steken in haar habijt en haar handen trilden. Uit de emaillen kom klotste warm water op de *flagstones* in de donkere gang. Voor de anderen maakte het niet uit: zij hoefden alleen maar tot Maria te bidden, maar zuster Annunciata werd geacht iets praktisch te doen: het meisje dreigde dood te gaan en niemand had enig idee hoe ze haar moesten redden.

In de geïmproviseerde behandelkamer boven de kapel knielde ze naast de patiënt op de grond en moedigde haar fluisterend aan. Het meisje reageerde met een halve glimlach en mompelde iets onverstaaibaars. Een bliksemflits verlichtte de ruimte. Annunciata trok de dekens op zodat het meisje het bloed op de lakens niet zou zien.

Annunciata was nauwelijks ouder dan haar patiënt. Ze kwamen allebei van het platteland, midden in Limerick. Maar zij was de kraamzuster en de mensen verwachtten dat zij iets deed.

Ze hoorde moeder Barbara beneden in de kapel de meisjes verzamelen en opdragen te bidden voor Magdalena, een zondares als zij, die op sterven lag. De lichaamloze stemmen klonken ver weg en schel. Annunciata kneep het meisje in de hand en zei dat ze zich er niets van moest aantrekken. Ze tilde het witte linnen nachthemd van de patiënt op en poetste haar benen schoon met warm water. De baby was zichtbaar, maar het was het ruggetje van het kind dat ze zag, en niet het hoofdje. Ze had weleens gehoord van stuitgeboorten; nog een uur en

moeder en baby zouden allebei dood zijn, wist ze. De koorts begon.

De patiënt gloeide, haar spraak was inmiddels niet meer dan gehaaste, hakkende zinnnetjes: ‘Laat ze hem niet in de grond stoppen... Dat is zo donker... Dat is zo koud.’ Haar blauwe ogen stonden wijdopen van paniek en haar gitzwarte haar stak schril af tegen het witte kussen.

Zuster Annunciata boog zich voorover en veegde het voorhoofd van het meisje af.

Het meisje had geen idee wat er aan de hand was. Ze had sinds ze hier was aangekomen geen bezoek gehad, en dat was bijna twee maanden geleden. Haar vader en broer hadden haar aan de zorg van de nonnen overgedragen, en nu lieten de nonnen haar doodgaan.

Annunciata dankte God dat zij daar niet zelf lag, maar ze was een praktische meid, afkomstig uit een boerengezin. Ze greep het vlees van de baby vast. Het was warm en levend. Moeder Barbara zei dat zondaars geen pijnstillers verdienden, en het meisje lag te gillen, gilde om haar baby: ‘Laat ze hem niet begraven... Ze begraven hem in het klooster..’

Met haar sterke vingers – en daarna met de harde stalen verlostang – duwde en draaide Annunciata het lichaampje. Het bewoog, met tegenzin, onwillig om de behaaglijke warmte te verlaten. Helderrood vocht stroomde op het witte laken. Annunciata had het hoofdje van de baby gevonden. Nu trok ze het geleidelijk naar buiten en sleepte ze een nieuw leven Gods wereld in.

Zuster Annunciata was 23. Zij heette pas vijf jaar Annunciata. Daarvoor heette ze Mary Kelly, een van de Kelly’s uit Limerick, een van de zeven.

De avond dat de priester kwam, was hij aangeschoven om een glaasje te drinken en had hij de oude heer Kelly beklaagd om de tegenspoed die hem zoons had ontzegd. Na zijn derde whiskey leunde hij voorover en zei hij zachtjes: ‘Luister, Tom. Ik weet dat je dol bent op je dochters. En je kunt niets beters voor ze doen dan hun toekomst veiligstellen. Je kunt er toch zeker wel eentje aan God afstaan?’

En vijf jaar later zat ze hier: zuster Annunciata, afgestaan aan God.

De dagen erna zorgde Annunciata voor de kleine alsof het haar eigen kind was. Zij was degene die hem had gehaald en gered, hem het licht had doen zien. Op haar voorstel was hij Anthony gedoopt en ze had het gevoel dat zij tweeën een speciale band hadden. Als hij huilde, troostte ze hem; als hij honger had, wilde ze hem voeden.

De moeder van de jongen was door de nonnen Marcella genoemd. Niemand mocht hier haar eigen naam gebruiken. Zij klampte zich vast aan Annunciata, want ze was in de steek gelaten door haar familie. Annunciata bood Marcella op haar beurt troost en verzekerde haar dat zij haar niet veroordeelde, zoals de andere nonnen. Ze laptten het zwijggebod aan hun laars en trokken zich terug in stille hoekjes, waar ze de geheimen uit hun verleden uitwisselden. Annunciata legde haar handen om Marcella's oor en fluisterde: 'Vertel eens over de man. Vertel eens hoe het was...'

Marcella giechelde, maar Annunciata leunde dichter naar haar toe want ze wilde het dolgraag begrijpen.

'Vertel... Hoe was hij? Was hij knap?'

Marcella glimlachte. De paar uur die ze met John McInerney had doorgebracht, leken nu een lichtflits in een donker bestaan. Sinds haar aankomst in het klooster had ze die uren gekoesterd, erover gedroomd, en de herinnering aan zijn omhelzing eindeloos opnieuw beleefd.

'Hij was de knapste man die ik ooit heb gezien. Hij was lang en donker... en zijn ogen waren zo goed en vriendelijk. Hij zei dat hij op het postkantoor van Limerick werkte.'

Na zachte aansporing van Annunciata vertelde Marcella haar het hele verhaal over de avond dat haar baby gemaakt werd – toen zij nog vrij en gelukkig was, toen zij nog Philomena Lee heette.

Het was een warme avond geweest; de lichtjes van de kermis van Limerick, de muziek van de *ceilidh* en de geur van suikerspinnen en karamelappels hadden de avond bedekt met de spannende sensatie van avontuur. Philomena en de lange, jonge man van het postkantoor hadden elkaar aangekeken en hij lachte naar haar en liet haar proeven van zijn bier. Ze hadden elkaar aangekeken met een mengsel van terughoudendheid en opwindning. En toen... en toen...